

FARNÍ INFORMÁTOR

1. NEDĚLE ADVENTNÍ – 3. PROSINCE 2006

K tobě pozvedám svou duši, Hospodine.

MODLITBA VĚŘÍCÍCH

K: Bratři a sestry, slyšeli jsme Ježíšovu výzvu: „Bděte a modlete se v každé době, abyste mohli všemu tomu, co se má stát, uniknout a obstát před Synem člověka“. Proto na prahu adventu s důvěrou prosme:

L: PANE, UKAŽ NÁM SVÉ MILOSRDENSTVÍ A DEJ NÁM SVOU SPÁSU.

- Ty, jenž jsi ústy proroků připravoval naplnění svých slibů vůči starozákonnímu Izraeli, že vzbudíš Davidovi zákonitý výhonek, který ponese jméno: „Hospodin je naše spravedlnost“, uveď i náš svět na cesty spravedlnosti a míru.
- Ty, jenž jsi dobrý a dokonalý, hříšníkům ukazuješ cestu a pokorné vedeš k správnému jednání, pouč o svých stezkách i nás, kteří očekáváme advent tvého Syna.
- Ty, jenž se důvěrně stýkáš s těmi, kdo se tě bojí, upevňuj naději Církve, aby byla světlem národům, sužovaným terorizmem, strachem a očekáváním toho, co má přijít.
- Ty, jenž jsi „erchomenos“ – Přicházející, posiluj naše srdce, abychom byli bezúhonní a svatí před Bohem, naším Otcem.
- Ty, jenž jsi budoucím věkem všeho tvorstva, dej našim zesnulým dojít slávy nebes.

K: Všemohoucí, věčný Bože, tvé jednání je láska a věrnost. Rozhojňuj v nás stále více lásku jednoho k druhému i ke všem lidem, abychom v bdělosti srdce očekávali tvůj advent. Prosíme o to skrze Krista našeho Pána.

L: Amen.

LITURGICKÉ TEXTY 1. NEDĚLE ADVENTNÍ – CYKLUS C

1. ČTENÍ – JER 33,14-16

Čtení z knihy proroka Jeremiáše.

Hle, blíží se dni – praví Hospodin – kdy splním sliby, které jsem dal o Izraelovu a o Judovu domu. V ty dny, za toho času vzbudím Davidovi zákonitý výhonek, který bude uskutečňovat právo a spravedlnost na zemi. Za těch dnů dojde Juda spásy a Jeruzalém bude bydlet v bezpečí. To je jméno, kterým ho budou nazývat: „Hospodin je naše spravedlnost.“

ŽALM 25(24),4-5 AB. 8-9.10.14

Ukaž mi své cesty, Hospodine, a pouč mě o svých stezkách. Ved' mě ve své pravdě a uč mě, neboť ty jsi Bůh, můj spasitel. Hospodin je dobrý a dokonalý, proto ukazuje hříšníkům cestu. Pokorné vede k správnému jednání, pokorné učí své cestě. Hospodinovo jednání je jen láska a věrnost pro ty, kdo plní jeho smlouvu a nařízení. Důvěrně se stýká Hospodin s těmi, kdo se ho bojí, dává jim poznat svou smlouvu.

2. ČTENÍ – 1 SOL 3,12-4,2

Čtení z listu svatého apoštola Pavla Soluňanům.

Bratři! Ať ve vás Pán rozhojňuje stále víc a více lásku jednoho k druhému i ke všem lidem, jako ji i my máme k vám. Ať posilní vaše srdce, abyste byli bezúhonní a svatí před Bohem, našim Otcem, až přijde náš Pán Ježíš se všemi svými svatými. Nakonec pak vás, bratři, prosíme a napomínáme v Pánu Ježíši: jak jste se od nás naučili, že máte žít, abyste se líbili Bohu, a jak i žijete, tak ať v tom vynikáte ještě více. Víte přece, které příkazy jsme vám dali z moci Pána Ježíše.

EVANGELIUM – LK 21,25-28.34-36

Slova svatého evangelia podle Lukáše.

Ježíš řekl svým učedníkům: „Budou znamení na slunci, na měsíci i na hvězdách, na zemi úzkost národů, bezradných nad hukotem a příbojem moře; lidé budou zmírat strachem a očekáváním toho, co přijde na celý svět, neboť hvězdný svět se zachvěje. A tehdy (lidé) uvidí Syna člověka přicházet v oblaku s velikou mocí a slávou. Až to začne, vzpřimte se a zdvihněte hlavu, protože se blíží vaše vykoupení. Dejte si pozor, aby vaše srdce nebyla zatížena nestřídmostí, opilstvím a pozemskými starostmi, aby vás den (soudu) nezastihl znenadání jako léčka; přijde totiž na všechny, kdo přebývají na celé zemi. Proto bděte a modlete se v každé době, abyste mohli všemu tomu, co se má stát, uniknout a obstát před Synem člověka.“

ÚMYSLY APOŠTOLÁTU MODLITBY NA MĚSÍC PROSINEC

1. Aby Kristus, tichý a pokorný srdcem, inspiroval ty, kdo mají odpovědnost za národy, aby mocí užívali moudře a odpovědně.
2. Aby misionáři ve všech částech světa prožívali své poslání v radosti a nadšení a tak věrně následovali Krista.
3. Aby slavení vánoc dalo křesťanům objevit dar života a rodinám v těžkostech pomohlo zakusit lásku Boží.
4. Aby nás Maria, Matka Kristova, vedla v proměnlivém světě, abychom s vírou přijali jejího Syna Ježíše, a tak v našem osobním, rodinném i společenském životě zazářilo světlo a síla evangelia.

„JEŽÍŠ Z NAZARETA. OD KŘTU V JORDÁNĚ K PROMĚNĚNÍ“

(z připravované knihy Benedikta XVI., Rizzoli 2007)

Úvod.

První pohled na Ježíšovo tajemství.

... *V Ježíši se naplňuje příslib nového proroka. V něm se plně uskutečňuje to, co u Mojžíše bylo jen nedokonalé: žije před tváří Boží nejen jako přítel, nýbrž jako Syn, v hluboké jednotě s Otcem. Jedině odtud je třeba vycházet, máme-li skutečně pochopit postavu Ježíše, která nám jde vstříc v Novém zákoně. Tady má svůj základ všechno, o čem se nám vypráví, slova, skutky, Ježíšovo utrpení i sláva. Ponecháme-li tento skutečný střed stranou, nepostihneme to, co je pro Ježíšovu postavu specifické, a ta se pak stává protichůdnou a nakonec nepochopitelnou. Jedině tady nachází svou odpověď otázka, před níž musí stanout každý, kdo čte Nový zákon: odkud vzal Ježíš své učení? Jak si vysvětlit jeho příchod? Reakce jeho posluchačů byla zřejmá: toto učení nepochází z žádné školy. Je naprosto odlišné od*

toho, čemu se lze naučit ve školách. Nedá se vysvětlit metodou výkladu, je odlišné, je výkladem „s mocí“. K tomuto konstatování posluchačů se vrátíme, když se budeme zamýšlet nad Ježíšovými slovy a budeme muset prohloubit jejich smysl. Ježíšovo učení nepochází z lidského naučení, ať už by bylo jakékoliv. Pochází z bezprostředního kontaktu s Otcem, z dialogu „tváří v tvář“, z vidění toho, který spočívá „v Otcově lůně“. Je slovem Syna. Bez tohoto vnitřního základu by bylo bláznovstvím. Právě tak jej hodnotili moudří Ježíšovy doby, protože nechtěli přijmout jeho vnitřní význam: vidět a poznávat tváří v tvář.

Pro poznání Ježíše jsou základními odkazy zmiňující skutečnost, že Ježíš se uchýlil „na horu“ a tam strávil celou noc v modlitbě, „sám“ s Otcem. Tyto krátké zmínky trochu poodhalují závoj tajemství, dovolují nám spočinout pohledem v nitru Ježíšovy synovské existence, spatřit živý pramen jeho činnosti, jeho učení a jeho utrpení. Toto Ježíšovo „setrvávání v modlitbě“ je rozhovorem Syna s Otcem, do něhož je zapojeno lidské vědomí i vůle, Ježíšova lidská duše, takže „modlitba“ lidí se může stát účastí na společenství Syna s Otcem. Proslulé Harnackovo tvrzení, podle něhož Ježíšovo hlásání je zvěstí, která pochází od Otce a Syna se netýká – a proto kristologie k Ježíšovu hlásání nepatří – je tezí, která sebe samu vyvrací. Ježíš může mluvit o Otci, jak ostatně činí, jen proto, že je Synem a žije v synovském společenství s Otcem. Kristologická dimenze, totiž tajemství Syna, jež zjevuje Otce, „kristologie“ je přítomná ve všech Ježíšových řečech i ve všech jeho činech. Ozřejmuje se tu další důležitý bod. Řekli jsme, že do synovského společenství s Otcem je zapojena Ježíšova lidská duše v úkonu modlitby. Kdo vidí Ježíše, vidí otce (Jan 14,9). Učedník, který Ježíše následuje, je takto spolu s ním zapojen do společenství s Bohem. A právě to zachraňuje: překonání hranic člověka. Toto překonání bylo do člověka vloženo jako očekávání a možnost už od stvoření k Božímu podobenství.

KRÁLOVSTVÍ BOŽÍ

(zamyšlení Jeho Eminence Tomáše kardinála Špidlíka, S.I., čestného občana Pustiměře)

Když Pius XI. zavedl svátek Krista krále, mělo slovo „král“ ještě jistý posvátný zvuk. Dnes už je králů poskrovnu a ti se chovají demokraticky. Kromě toho jsme dnes názoru, že mají být státy vůči náboženství zásadně neutrální. Nikdo už nemyslí na to, aby se vytvořila velká zásadně křesťanská říše. Vždyť i sám Ježíš prohlásil, že jeho království není z tohoto světa. Přesto však stál na tom, že je skutečně král (Jn 18, 36-37). Jak tedy máme těm slovům rozumět? Jsou tu dva výrazy: svět a království, tedy říše a její panovník. Víme, že má slovo „svět“ v Písmu a v náboženském slovníku vůbec různé významy. Vztah Boha ke světu je tu jeden ze základních problémů. Vyjadřuje se negativně v zásadě mnichů: láska k Bohu a láska ke světu jsou neslučitelné, chceš-li žít s Bohem, musíš praktikovat útěk ze světa. Ale proti tomu čteme v evangeliu: „Tak Bůh miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul“ (Jn 3,16). Celý Starý zákon je inspirován očekáváním Božího království v Jeruzalémě. Nový zákon tedy začíná zvěstí, že se to království Boží už přiblížilo (Mk 1,15). Svým slavnostním vjezdem do Jeruzaléma před svým umučením, Ježíš dává najevo, že vstupuje do města, aby se svého království ujal. Jak tedy mohl v zápětí prohlásit, že jeho království není z tohoto světa? Jsou tedy jakoby dva světy: jeden není Kristův a druhý je podřízen jeho vládě. Jak je od sebe oddělit? Teoreticky je tu možnost několika různých výkladů. První výklad by byl extrémně náboženský. Řekli bychom to asi takto. Bůh bydlí v jiném nepřístupném světě. Svět, který vidíme okolo sebe pomine, přestane mít jakýkoli smysl. Vyjadřuje to jedna ruská ikona z okruhu starověrců, nazvaná Anděl z Apokalypsy. Ten na rozkaz Božího slova svět ničí, aby už nebyl. Je to myslitelné? Slovo Boží by stvořilo svět, aby jej zase zničilo? Co Bůh

tvoří, všechno má věčnou hodnotu. Druhý výklad by byl filosoficko náboženský, v duchu platonismu. Zněl by takto. Království Boží je duchovní. Tedy to, co je hmotné, nás od Božího království odcizuje. Je jasné, že takový výklad nemůže odpovídat Bibli, kde čteme, že Bůh stvořil nebe a zemi (Gn 1,1) a že Kristus svým vtělením vstoupil v náš hmotný svět, aby jej posvětil. Přesto je neuvěřitelné, že tato tendence přežívá stále i u křesťanů. Vytýkají církvi její vnějškovitost, pohrdají lidovými modlitbami, někdy i svátostmi a hierarchií. Jejich čtení evangelia se pak stává abstraktními spekulacemi, kterým neprávem říkají vnitřní život.

Třetí výklad textu můžeme nazvat eschatologický, ale v správném slova smyslu, tj. ne katastroficky. Tento svět neodpovídá sice ještě ideálu, ke kterému má dojít, ale postupně se k němu blíží. V tomto světě, ve kterém žijeme, nevidíme, že by uznávali všichni Krista za krále. Je tu ještě mnoho mocných, kteří jsou ochotni jej naopak odsoudit k tomu, aby nebyl. Je to stadium kříže, po kterém však následuje vzkříšení. Podivuhodné je to, že se obojí prolíná. Žijeme tedy v očekávání, ale v daleko jasnějším než bylo starozákonní. Pozorujeme, jak Boží království už roste ze semena tak, aby se stalo košatým stromem. Kristus ještě není svrchovaným králem v tomto světě, ale už začíná být.

Je-li tu růst, ptáme se, jakým způsobem se viditelně pozoruje. Bible nám jej líčí jako stálý boj proti duchu světa. V tomto případě je slovo vzato ve smyslu negativním, zahrnujícím všechno, co se proti Kristu staví, co mu vzdoruje. Je to živá síla zloby. Apokalypsa mluví o Antikristovi, který chce zadržet příchod Krista. Známe to téma také z literatury novější doby. Velmi působivé je líčení Solověva. To odpovídá i jeho vlastní životní zkušenosti. Jako student na universitě ztratil křesťanskou víru, ale znovu ji získal. Pokoušel se tedy, aby poselství Kristovo vyjádřil dnešnímu světu novým moderním způsobem. Měl úspěch, ale malý. Došel tedy k závěru, že je potřeba převychovat svět křesťanskými vládci. Ale poznal, že i to je prozatím marná snaha. Hlavní důvod toho neúspěchu je v tom, že je tu dodnes stále činná živá síla zloby, kterou musíme spolu s Kristem přemoci.

Toho si byli dobře vědomi duchovní autoři, kteří, jako např. sv. Ignác z Loyoly, předkládají rozjímání „o dvou praporech“, tj. o dvou opačných metodách, jak získat vládu ve světě. Nepřítel Kristův chce získat lidstvo tím, že jim nabízí smyslný blahobyť, povýšenost a kde to nestačí použije i násilí. Metoda Kristova je opačná: pokora a zdánlivá slabost kříže. Proto je od prvních dob metodou rozšíření Kristova království mučednictví, ať už krvavé nebo jenom vnitřní, jako zapírání toho, co nabízí svět. Ale ani to nesmíme brát tuze jednostranně. Tajemství kříže Kristova je totiž neodlučitelné od zmrtvýchvstání. Proto po celé dějiny církev umírá a vstává z mrtvých. Kdo to můžeš pochopit, pochop to! Je to podivuhodné. Ale je tu ještě jiný prvek, který vzbuzuje údiv. Světská moc je nerozlučně spojena s jistým násilím. Proto se panovník odděluje od ostatních, aby se jeho autorita neumenšila přílišnou důvěrností se všemi. Kristus volá všechny, kdo se dobrovolně k němu přidají, aby vládli spolu s ním. Na obrazech posledního soudu jsou zobrazeni vedle něho sedící apoštolové a všechny typy svatých. Tam, kde kraluje Kristus, stávají se spolukráli i všichni ostatní. Lidé tedy dosahují toho, k čemu byli na počátku stvořeni, jak čteme v Bibli: „Bůh jim požehnal a řekl jim: Plod'te a množte se a naplňte zemi. Podmaňte ji a panujte nad mořskými rybami a nad nebeským ptactvem, nad vším živým, co se na zemi hýbe. Tzv. vědecký názor činí člověka závislým na všech živlech a na všech přírodních zákonech, Kristus král jej z tohoto otroctví prvků osvobozuje, z ponížení ho pozvedá, aby v plnosti času zasedl vedle něho na trůn slávy, aby spolu s ním žil a kraloval na věky věků.

APOŠTOLSKÁ CESTA BENEDIKTA XVI. DO TURECKA

28. LISTOPADU – 1. PROSINCE 2006

V úterý, 28. listopadu, zahájena cesta Benedikta XVI. byla první poutí papeže do islámské země, a nepochybně patřila k těm nejnáročnějším jaké Svatý Otec dosud vykonal. Turecko je totiž zemí tisíce tváří: protestní demonstrace na ulicích, obavy o bezpečnost, nezáměr i hrdost ukázat se, a současně země poznamenaná laicismem a pohroužená do kultury, která se odvolává na islám jako na svůj základ.

Ještě před odletem z římského letiště Fiumicino, papež při letním setkání s novináři připomněl, že se jedná o „pastorační cestu“, nikoli politickou, která je nutná s ohledem na tíživou situaci, kterou prochází svět a na společné úsilí o mírovou spolupráci. Benedikt XVI. mluvil a dialogu mezi „Církví a islámem“ a o dialogu „s našimi křesťanskými bratry“, čímž ukázal na symbolickou hodnotu setkání, k nimž v nadcházejících dnech dojde. V tradičním telegramu, zaslaném italskému prezidentu Napolitanovi, papež znovu potvrdil svůj záměr „povzbudit k ekumenickému

a
mezinábožens
kému
dialogu“.

Během cesty pak, - podle sdělení novinářů, přítomných na palubě papežského speciálu (v počtu 70) – papež řekl, že „my, Evropané, se musíme znovu zamyslet nad svým laickým myšlením a Turecko – vycházející ze svých dějin – musí přemýšlet nad tím, jak do budoucna vybudovat vztah mezi laicismem a tradicí, mezi otevřeným a tolerantním smýšlením, jehož základními prvky jsou svoboda a hodnoty z ní vycházející“.

Na letišti v Ankaře, u schůdků letadla, přivítal papeže turecký premiér Recep Tayyip Erdogan. Původně se neměli setkat, přesto jejich rozhovor

trval asi pětadvacet minut, mnohem déle, než se předpokládalo. Ve vyhraženém salónku na letišti došlo před mikrofony a televizními kamerami k výměně pozdravů a darů: „Moje návštěva sleduje prohloubení vztahů mezi Tureckem a Svatým Stolcem“, řekl papež. Po tomto setkání se Svatý Otec odebral k Atatürkově mauzoleu, zatímco Erdogan příliš s odletem do Rigy na summit NATO nespěchal a našel si čas i na krátkou tiskovou konferenci, během níž konstatoval: „Papež mi vyjádřil své pozitivní přesvědčení stran procesu připojení Turecka k Evropské Unii“, a to i přesto, že

zdůraznil, že „není politikem“. Premiér dále sdělil: „žádal jsem papeže o podporu pro Turecko v EU a on mi odpověděl kladně“.

Podle tureckého premiéra rozmlouvali i o dialogu mezi náboženskými vyznáními a o zavraždění italského kněze Ondřeje Santora v Trebisondě, letos v únoru. Turecký

premiér před novináři potvrdil, že „šlo o ojedinělý skutek,

nikoli o počín proti křesťanům“. Hned nato pak premiér odletěl do Litvy.

Papež se mezitím poklonil památce otce moderního Turecka, zapsal se do zlaté knihy nejvýznačnějších hostů a ve svém projevu – proneseném anglicky – připomněl, že „Turecko je místem setkání a křižovatkou rozličných náboženství a kultur,

spojnicí mezi Asií a Evropou. Rád přijímám za svá slova zakladatele Turecké republiky – řekl Svatý otec v závěru – „abych vyjádřil přání pokoje ve vlasti a míru ve světě“.

Státní návštěva jako odpověď na oficiální pozvání tureckého prezidenta. Tak ankarská vláda vždy prezentovala cestu Benedikta XVI. Proto krátce po přiletu do Ankary se Svatý otec odebral do prezidentského paláce, aby zde vykonal zdvořilostní návštěvu u prezidenta Ahmeta Necdeti Sezera (obr.).

Rozhovor Benedikta XVI. s novináři při cestě do Turecka

„Drazí přátelé, novináři, kameramani, všechny vás srdečně zdravím při tomto letu a rád bych vám vyjádřil svou vděčnost za práci, kterou konáte. Vím, že je to práce obtížná, často v těžkých podmínkách, v krátkém čase informovat o složitých a obtížných věcech, shrnout a dát pochopit podstatu toho, co se událo a bylo řečeno. Všechny události se k lidstvu dostávají jen vašim

prostřednictvím, a tak prokazujete velmi důležitou službu, za kterou jsem vám upřímně vděčný. Víme, že cíle této cesty je dialog, bratrství, úsilí o porozumění mezi kulturami, o setkání kultur a náboženství, o smíření. Všichni si v tomto náročném okamžiku dějin uvědomujeme stejnou odpovědnost a spolupracujeme, a naše práce je velmi důležitá. Proto ještě jednou opakuji své: děkuji“.

Tato cesta, kterou dnes zahajujete, se vzhledem k napětím kolem jejího ekumenického jádra, se jeví jako jedna z nejcitlivějších v dějinách moderních papežských cest. V jakém duchu se k tomu stavíte?

„Čelím tomu s velkou důvěrou a nadějí. Vím, že je mnoho lidí, kteří nás provázejí svými sympatiemi, svou modlitbou. Vím, že i turecký národ je pohostinný, otevřený, toužící po míru; že Turecko je odjakživa mostem mezi kulturami a proto je i místem setkání a dialogu. Rád bych také zdůraznil, že toto není cesta politická, nýbrž pastorační a jako taková má své přesné určení: dialog a společné úsilí o mír. Dialog v různých dimenzích: mezi kulturami, dialog mezi křesťanstvím a islámem, s našimi křesťanskými bratry, především Cařihradskou pravoslavnou církví a současně lepší porozumění mezi námi všemi. Pochopitelně nemůžeme přehánět. V průběhu tří dnů nelze čekat převratné výsledky. Význam je, řekl bych, symbolický. Plod setkání jako takových, setkání v přátelství a úctě, váhu má i skutečnost, že se setkáváme jako služebníci míru. Cílem této cesty se mi jeví právě tento symbolizmus úsilí o mír a bratrství mezi lidmi.

Přijíždíte do země tolikerých napětí, ale rovněž mnohých nadějí, že se stane evropským národem. Myslíte, že by Evropa mohla Turecku pomoci k tomu, aby dokázala vědoměji mluvit o integraci, respektu vůči různým kulturním, ale i náboženským identitám?

Snad bude vhodné připomenout, že otec Turecka, Atatürk, měl při své obnově Turecka před očima jako vzor francouzskou ústavu. Na počátku moderního Turecka tedy stojí dialog s evropským uvažováním a jeho myšlením, jeho způsobem

života, aby se tak uskutečnil novým způsobem v odlišném historickém a náboženském kontextu. Tedy dialog mezi evropským myšlením a tureckou muslimskou tradicí je vepsán už do samotné existence moderního Turecka a v tomto ohledu máme společnou odpovědnost za sebe navzájem. V Evropě probíhá diskuse mezi „zdravou“ laicitou a laicismem. A zdá se mi, že právě toto je důležité i pro opravdový dialog s Tureckem. Laicismus, totiž idea, která zcela odděluje veřejný život od jakékoli hodnoty tradice je bezvýhodnou cestou. Musíme znovu předefinovat význam laicity, která zdůrazňuje a uchovává skutečný rozdíl a autonomii mezi sférami, ale také jejich spojitost, společnou odpovědnost. My, Evropané, se musíme znovu zamyslet nad svým laickým myšlením a Turecko – vycházející ze svých dějin – musí přemýšlet nad tím, jak do budoucna vybudovat vztah mezi laicismem a tradicí, mezi otevřeným a tolerantním smýšlením, jehož základními prvky jsou svoboda a hodnoty z ní vycházející“.

Během této cesty zaujímá významné místo návštěva a setkání s patriarchou Bartolomějem. Jaký význam má v programu úsilí o sblížení s křesťanskými Církvemi, jak jste o tom mluvil už od počátku svého pontifikátu?

„Nezáleží na číslech, množství: to na čem záleží je hodnota symbolická, historická a duchovní. Víme, že Konstantinopol je jako druhý Řím. Vždy byla odkazem pro pravoslaví, dala nám velkou byzantskou pravoslavnou kulturu a povždy zůstává odkazem pro celý pravoslavný svět a tak i pro celé křesťanství. Symbolická hodnota cařihradského patriarchátu existuje dodnes, i když patriarcha nemá jurisdikci jako papež, nicméně zůstává odkazem pro pravoslavný svět. Setkání s patriarchou je setkáním s Církví apoštola Ondřeje, bratra sv. Petra. Je to velmi hodnotné setkání dvou sesterských Církví – Říma a Konstantinopole, a proto velmi významný okamžik v hledání jednoty křesťanů. Jsou zde i jiné křesťanské komunity. S nimi se všemi, i když jsou nepatrné, ale jsou tu, se setkáme; pochopitelně i s malíčkou katolickou komunitou. Řekněme, že je to událost společenství za hranicemi geografických a kulturních vymezení. V tomto smyslu mám na mysli symbolizmus nikoli jako něco prázdného, nýbrž prodchnutého realitou. Tento symbolizmus Konstantinopole a tato skutečná a reálná funkce patriarchy pro pravoslaví vypovídá i o velkém významu pro celé ekumenické putování. Prosím za prominutí, že nemůžeme dělat skutečnou tiskovou konferenci, protože se nám nedostává času, ale doufám, že jsem alespoň řekl něco, co může být důležité“.

Setkání Benedikta XVI. s předsedou pro náboženské záležitosti

Setkání Benedikta XVI. s Ali Bardakoğlu, předsedou pro náboženské záležitosti, odpovědným za Diyanet, čili organizaci, která spravuje islámský kult v Turecku, se uskutečnilo v duchu přátelství a spolupráce mezi náboženstvími nejprve jako neformální dialog před novináři a poté tváří v tvář při soukromé audienci. Papež Benedikt XVI. při této tolik očekávané příležitosti pronesl následující projev:

„Jsem vděčný za možnost navštívit tuto zemi, tak bohatou dějinami a kulturou, abych obdivoval její přírodní krásy a na vlastní oči spatřil tvořivost tureckého národa, abych ocenil vaši starobylou kulturu stejně jako vaše dlouhé dějiny, jak občanské, tak náboženské. Hned po příjezdu do Turecka jsem byl vlídně přijat prezidentem republiky a představitelem vlády. Už při pozdravu jsem jim s radostí vyjádřil svou hlubokou úctu ke všem obyvatelům tohoto velkého národa a uctil zakladatele moderního Turecka Mustafu

Turecký premiér Erdogan
vítá Benedikta XVI.

Návšteva u tureckého
prezidenta Sezera

Kemala Atatürka v jeho mauzoleu. Nyní se s radostí setkávám s vámi, jakožto předsedou direktoria náboženských záležitostí. Vyslovuji vám svou úctu, s uznáním vašich velkých odpovědností, a svůj pozdrav vztahuji na všechny náboženské představitele Turecka, především na Velkého Muftího v Ankaře a Istanbulu. Ve vaší osobě, pane předsedo, zdravím se zvláštní úctou a vrocím uznáním všechny muslimy Turecka.

Vaše země je velmi drahá křesťanům: zde bylo založeno mnoho prvotních komunit Církve a tady dosáhly zralosti, inspirovány kázáním apoštolů, především svatého Pavla a svatého Jana. Tradice, která dospěla až k nám, říká, že Maria, Matka Ježíšova, žila v Efezu v domě apoštola svatého Jana.

Tato vznešená země poté zažila pozoruhodný rozkvět islámské civilizace v různých oblastech, včetně literatury a umění, stejně jako institucí. Existuje spousta křesťanských a muslimských památníků, vydávajících svědectví o slavné minulosti Turecka. Jste na ně právem hrdí, a uchovávejte je pro obdiv stále rostoucího počtu návštěvníků, kteří sem hojně proudí.

Na tuto návštěvu Turecka jsem se připravoval se stejnými pocity, jaké vyjádřil můj předchůdce, blahoslavený Jan XXIII., když sem dospěl jako arcibiskup Angelo Giuseppe Roncalli, aby zde zastával úřad papežského legáta v Istanbulu: „Vnímám, že chci dobro

pro turecký národ, k němuž mne Pán poslal ... miluji Turky, vážím si vrozených kvalit tohoto národa, jenž má rovněž své místo v putování civilizace“ (*Deník duše*, 231.237).

I já chci zdůraznit kvalitu tureckého národa. Tady přijímám za svá slova mého bezprostředního předchůdce blahé paměti, papeže Jana Pavla II., který u příležitosti své návštěvy Turecka v roce 1979 řekl: „Ptám se, zda právě dnes, kdy křesťané a muslimové vstoupili do nového období dějin, není naléhavě zapotřebí uznat a rozvíjet duchovní pouta, která nás spojují, abychom tak společně rozvíjeli a bránili mravní hodnoty míru a svobody“ (ke katolické komunitě Ankary, 29. listopadu 1979,3).

Tyto otázky neustále vyvstávaly během následujících let; konečně, jak jsem uvedl na počátku mého pontifikátu, nutí nás, abychom rozvíjeli náš dialog jako upřímnou výměnu mezi přáteli. Když jsem měl tu radost setkat se minulého roku v Kolíně se členy islámských komunit, u příležitosti Světového dne mládeže, upozornil jsem na nutnost rozvíjet mezináboženský a mezikulturní dialog s optimismem a nadějí. Tento se nedá omezit na extra volitelný, naopak, je „životní nutností, na níž do široké míry závisí naše budoucnost“ ! s optimismem a nadějí (k představitelům islámských komunit, Kolín, 20. srpna 2005).

Křesťané a muslimové, sledující svá jednotlivá náboženství, upozorňují na pravdu o posvátné povaze a důstojnosti osoby. To je základem našeho vzájemného respektu a úcty, to je základem spolupráce ve službě míru mezi státy a národy, což je tím nejvroucnějším přáním všech věřících i všech lidí dobré vůle.

Po více než čtyřicet let učení II. vatikánského koncilu inspirovalo a vedlo sbližování Svatého Stolce a místních Církví celého světa ve vztazích se stoupenci jiných náboženství. Koncil, sledující biblickou tradici, učí že, že celý lidský rod sdílí společný původ a úděl: Bůh, náš Stvořitel a cíl našeho pozemského putování. Křesťané i muslimové patří do rodiny těch, kdo věří v jednoho Boha a kteří se podle svých tradic odvolávají na Abraháma (srv. II. vatikánský koncil, Deklarace o vztahu Církve k nekřesťanským náboženstvím, 1,3). Tato lidská a duchovní jednota v našich počátcích i v našich osudech nás vede

k tomu, abychom hledali společnou cestu zatímco se podílíme na hledání základních hodnot, které je tak význačné pro lidi naší doby.

Jako věřící mužové a ženy, jsme postaveni před výzvu rozšířené touhy po spravedlnosti, rozvoji, solidaritě, svobodě, jistotě, míru, ochraně prostředí a zdrojů naší země. To proto, že i my respektujeme oprávněnou autonomii časných věcí, máme svůj specifický přínos, který můžeme poskytnout hledání vhodných řešení těchto výsostných otázek.

Zvláště můžeme nabídnout věrohodnou otázku na odpověď, která zjevně vyvěrá ze současné společnosti, i když je mnohdy odsunována stranou, totiž otázku týkající se smyslu a cíle lidského života pro každého jedince i celou společnost. Jsme povoláni, abychom pracovali společně, a tak pomohli společnosti otevřít se transcendentnu a přiznat všemohoucímu Bohu místo, které Mu náleží. Nejlepší způsob, jak v tom pokračovat je opravdový

dialog mezi křesťany a muslimy, spočívající na pravdě a inspirovaný upřímnou touhou lépe se navzájem poznat, respektovat rozdíly a uznat to, co máme společné. To současně povede k opravdovému respektování odpovědných rozhodnutí, která činí každý člověk, zvláště pak ta, která se týkají základních hodnot a osobních náboženských přesvědčení. Jako příklad bratrského respektu s nímž křesťané a muslimové mohou pracovat společně, bych rád citoval některá slova, která papež Řehoř VII. adresoval v roce 1076 jednomu muslimskému knížeti v severní Africe, který projevoval velkou vlídnost vůči křesťanům, podřízeným jeho jurisdikci. Papež Řehoř VII. mluví o zvláštní lásce, kterou jsou vzájemně vázáni křesťané a muslimové, neboť „věříme a vyznáváme jediného Boha, i když odlišným způsobem, den co den ho chválíme a uctíváme jako Stvořitele věků a vládce tohoto světa“ (PL 148, 451). Svoboda náboženství, ústavně zaručena a účinně respektována, a to jak pro jednotlivce tak pro komunity, je pro všechny věřící nezbytnou podmínkou pro jejich poctivý přínos k budování společnosti, v postoji opravdové služby, zvláště vůči těm nejzranitelnějším a nejchudším.

Pane předsedo, rád bych skončil vzdáním chvály Všemohoucímu a Milosrdnému Bohu za tuto šťastnou příležitost, kterou nám dal, abychom se společně setkali v jeho jménu.

Modlím se, aby to bylo znamením našeho společného úsilí o dialog mezi křesťany a muslimy, stejně jako povzbuzením k vytrvalosti na této cestě, v respektu a přátelství. Vroucně si přeji, abychom mohli dojít k lepšímu vzájemnému poznání, utužit pouta vzájemné náklonnosti, ve společné touze žít spolu v harmonii, pokoji a vzájemné důvěře.

Jako věřící čerpáme z modlitby nezbytnou sílu k překonání každého náznaku předsudků a k vydávání společného svědectví o naší pevné víře v Boha. Ať na nás stále spočívá jeho požehnání!

E F E S - KŘÍŽOVATKA KŘESŤANSTVÍ

posvěcená přítomností svatého Pavla, svatého Petra a Matky Boží

(zamyšlení emeritního milánského arcibiskupa, Jeho Eminence kardinála C. M. Martiniho, S.I.)

Efes je jakoby křižovatkou antického křesťanství, přechodem mezi pohanským světem a světem křesťanským. Je místem posvěceným přítomností Pavla, Jana a Panny Marie. Pavel pobýval v Efesu dlouho a viděl stejné panoráma na nějž dnes patříme i my. V tomto městě napsal alespoň první list Korintánům, v tomto městě napsal list Efesanům, a vícekrát zmiňuje Efes v pastorálních listech. Skutky apoštolů pak v kapitolách 18.-20. rozsáhle popisují události, které se na těchto místech Pavlovi přihodily.

Podle pradávnej tradice tu žil i Jan. Tady vytvořil své evangelium a snad i listy. V každém případě však byly sepsány pod tímto nebem. Apokalypsa pak byla napsána na ostrově Patmos, který je odtud vzdušnou čarou jen pár kilometrů.

Jan tu pravděpodobně žil s Pannou Marií a nedávno zde byly objeveny pozůstatky stavby, která byla nazvána „Mariin dům“.

Efes je tedy místem Pavla, Jana, Panny Marie; místem, které bylo v prvotní Církvi

mimořádně proslulé.

Pročítám-li některé vzpomínky na tato místa, oslovil mě začátek listu sv. Ignáce – jednoho z prvních biskupů Východu – adresovaný církvi v Efesu. Slavnostní ráz jeho slov je zřejmý: „Ignác, řečený Theoforus, té, která jest v plnosti a vznešenosti požehnána Bohem Otcem, je svatá a je od věků navždy předurčena k slávě, která zůstává v trvalé jednotě vyvolena vůlí Otce a Ježíše Krista, našeho Boha, Církvi hodné jména blahoslavená, která je v Efezu v Asii, hodna vši milosti, přání nevýslovné a neposkvřené radosti v Ježíši“.

Je jistě Církví, která poskytuje syntézu dávného křesťanství: přechodu od pohanství ke křesťanství a přechodu křesťanství z židovsko-palestinského světa do světa pohanského.

„Aby vaše radost byla dokonalá“

Text prvního Janova listu popisuje neslýchanou událost: „Slyšeli jsme, viděli jsme, kontemplovali jsme, vlastníma rukama jsme se dotýkali Slova Života, protože Život se stal viditelným“. Toto je velké tajemství IV. evangelia, tajemství vtělení, života věčného, který byl u Slova a stal se nám viditelným, a stává se viditelným a dosažitelným v Eucharistii.

Z velkolepé teologické stránky Janova evangelia bych velmi rád zdůraznil praktický aspekt, který nacházíme v závěrečných slovech: „Toto vám píšeme, aby naše radost byla dokonalá“.

Rád bych také celou svou službu shrnul přáním: „Aby vaše radost byla dokonalá“. Přání, prosté slovo, kterého se však bojíme. Zdá se nám, že dokonalé radosti se příliš nedaří, protože je stále tolik věcí, pro něž si dělat starosti, tolik zmatených situací, válek, utrpení: takovou spoustou oprávněných důvodů se zbavujeme dokonalé radosti. Avšak dokonalá radost neznamená nesdílet bolest nad bezprávím, hladem ve světě; je hlubší radostí, které se příliš snadno zbavujeme v domněnách, že není pro nás, že neladí s chórem nářků, který je vlastní naší západní společnosti. Otevřeme-li noviny, všimneme si, že den co den je tam nějaká polemika, nějaký spor, výsměch, pohrdání, zákulisí, a tak se naše radost potřísňuje zármutkem a hroutí.

Radost má být ve skutečnosti dokonalá a přeji, abyste ji objevili jako radost, která se neštítí sklonit před utrpením vlastním či jiných, protože jsme objevili její tajemství, že se nás dotklo Slovo života, které uzdravuje každý zážitek utrpení, nemoci, chudoby, bezpráví, smrti.

Tímto tajemstvím je Ukřižovaný. Proto je mým prvním přáním, jakoby souhrnným slovem: aby vaše radost byla dokonalá musí se dotknout posledního kořene, který nám Jan dává poznat právě když vychází ze svých meditací na těchto místech, když znovu přemýšlí nad Kalvárií, křížem, nad hrobem. Mluvil o dokonalé radosti, aby byla naší!

K víře stačí srdce a ústa

Přejdeme-li k Pavlovým textům, mám za to, že se dají shrnout do prosté věty: „Jak je snadné uvěřit, k víře stačí srdce a ústa. Jestliže srdce věří, že Bůh vzkřísil Ježíše z mrtvých a ústa to vyznávají, jsi spasen!“

Všechny komplikace, všechna prohloubení, která nás mnohdy matou, to všechno, co bylo přidáno skrze východní a západní myšlení, prostřednictvím teologie a filozofie, je zčásti dobré.

Uvěřit však je snadné, je to postoj srdce, které se oddává a slova, které se pronášejí: „Ježíš zmrtvýchvstalý, Ježíš Pán“. Je to úkon natolik prostý, že nerozlišuje mezi učenými a neznalými, mezi těmi, kdo už urazili nějakou cestu anebo těmi, kdo před ní teprve stojí. Pán je Pánem všech, je bohatý láskou ke všem, kdo ho vzývají. Správně jsme prohloubili tajemství víry, snažili jsme se ho číst na všech stránkách Písma svatého, skloňovali jsme ho během mnohdy svízelných cest. Víra však je prostá, je postojem vzývání, odevzdání, důvěry, a tuto jednoduchost musíme znovu objevit. Znovu ji nalézt, protože je vírou dítěte, osvěcuje všechno a dopřává čelit složitosti života i putování víry bez starostí či strachu. Hluboký úkon víry vyvěrá ze srdce díky milosti Ducha svatého.

Důležitost nepatrných znamení

Úryvek 20. kapitoly Janova evangelia začíná během Marie z Magdaly, kterou rovněž tradice připomíná jako tu, žila na těchto místech. Je to Maria, kdo volá Šimona Petra a Jana.

Vyprávění je nesmírně bohaté na symboly, a shrnu je v jednom slově, jež připomíná to Pavlovo: věřit je snadné. K věření totiž

stačí málo, stačí několik málo správně uspořádaných znamení. Maria vyjadřuje to, co je schopna pochopit: „Odnegli mého Pána z hrobu a nevíme, kam ho položili!“ vše se zdá složitým: Petr běží, ten druhý je rychlejší, ale přesto, že k hrobu doběhne jako první, z úcty nevchází. Vejde tedy Petr, vidí pruhy plátna, roušku složenou zvlášť, nechápe. Pochopí však druhý učedník, který je vnímavější, Jan „viděl a uvěřil“, říká evangelium, neboť ta malá znamení v hrobě v něm vzbudila jistotu, že Pán vstal z mrtvých. Nepotřeboval žádný teologický traktát, nezanechal žádnou lekci fundamentální teologie, nenapsal tisíce stran o události. Viděl malá znamení, ale jeho připravenému srdci stačila, aby pochopil tajemství Boží lásky.

Mnohdy hledáme komplikovaná znamení, a je to dobře. Ale je-li srdce otevřené a popřává-li sluchu milosti, k víře stačí málo. Tváří v tvář některým zřejmým znaméním přichází dar víry spontánně skrze milost i niterná lahodnost, která podle slov sv. Augustina, vlévá do naší víry důvěru a radost.

Efes – místo, jež historické události

Celsova knihovna v Efesu

omezili na podstatné, nám předává lekci jednoduchosti: ze slavné připomínky minulosti

zůstaly jen ruiny, ale dostatečné k tomu, aby nám ukázaly, že tu byla velká přítomnost. Přítomnost, která i bez ohledu na události dějin je dosud živá, a my jsme jejími svědky, když její sílu a pravdu hlásáme v Eucharistii.

Skutečně patříme mezi ty, jimž je dáno hlásat tyto prosté, ale zásadní pravdy, jež osvěcují zemi a dovolují rukou se dotýkat tajemství Života, zjeveného Slovem, které se stalo tělem, a zakoušet, jak je dokonalá radost možná i v tomto světě, a to i přes každodenní utrpení a bolest.

Benedikt XVI. – poutník k Mariinu domku v Efesu

„Mír pro Svatou zemi a pro celé lidstvo“ – tuto prosbu dnes pronášel Benedikt XVI. v Mariině domku, malém kamenném stavení uprostřed lesů nad Dresem, kde podle tradice trávila poslední léta Ježíšova Matka. Druhého dne své apoštolské cesty v Turecku, papež opustil Ankaru a spolu s ní „politickou“ část své cesty a vystoupil k této maličké svatyni, aby v Marii ukázal cestu, po níž je třeba kráčet k dosažení míru a v „Matce Církve“ útěchu pro těžký život malé katolické komunity, zraněné i nedávným zavražděním italského kněze Ondřeje Santora, jehož „svědectví“ Benedikt XVI. připomněl.

Před malým dřevěným oltářem, obklopeným žlutými květy, na němž papež slavil eucharistii, se shromáždilo několik stovek lidí. Vedle se nachází kamenný domek o dvou místnostech, na Slavičím návrší, Bulbul dag, nad Selčukem – městem, které obepíná ruiny Efesu, uprostřed lesů, jež dosud nesou stopy požáru, který zde vypukl v srpnu a zničil všechno kolem, přičemž se zastavil prakticky před vchodem do domku. Lidé to dodnes považují za velký zázrak.

Právě sem, k Mariinu domku - Meryem Ana Evi – směřovaly dnes kroky Benedikta XVI., podobně jako se k němu ubírali už jeho předchůdci Pavel VI. a Jan Pavel II. Tady, jak praví tradice, prožila svá poslední léta Ježíšova Matka, kterou si vzal k sobě svatý Jan. Jiná starobylá tradice vypráví, že Panna Maria odtud odešla a vrátila se do Jeruzaléma. Domek byl nalezen či znovu objeven v roce 1891 na základě vidění německé mystičky XIX. století, Anny Kateřiny Emmerichové. Od té doby přichází na toto místo ročně kolem miliónu poutníků, a to křesťanů i muslimů – vzhledem k tomu, že Maria je ženou, která je v Koránu nejčastěji zmiňována.

Turecký laický stát jej oficiálně prohlásil za muzeum, ale dovoluje, aby se tu konaly modlitby a liturgická slavení. Nedaleko odtud vyrostl i poutní dům.

Mariina socha, která se v domku nachází, je bez rukou. Takto byla nalezena po válce v roce 1922 a tak byla ponechána.

Z Ankary papež nejprve přiletěl do Izmiru, někdejší Smyrny, a zbývajících 50 km k návrší urazil autem.

Při slavení eucharistie Benedikt XVI. citoval svatého Pavla, který říká, že „Kristus učinil ze dvou národů jeden (Ef 2,14): právě toto konstatování, - uvedl dále papež – ve vlastním slova smyslu odkazuje na vztah židů a pohanů v řádu tajemství věčné spásy, toto tvrzení však lze analogicky rozšířit na vztahy mezi národy a civilizacemi, existujícími ve světě. Kristus přišel, aby 'hlásal pokoj' (Ef 2,17) nejen mezi židy, nýbrž mezi všemi národy, protože všechny pocházejí od téhož Boha, jediného Stvořitele a Pána vesmíru. Povzbuzení Božím slovem tady v Efesu, městě, požehnaném přítomností Nejsvatější Panny Marie,

kteřou jak víme milují a uctívají i muslimové, pozvedáme k Pánu zvláštní modlitbu za pokoj mezi národy. Z tohoto cípu anatólského poloostrova, přirozeného mostu mezi kontinenty, prosíme za mír a smíření především pro ty, kdo obývají zemi, již nazýváme 'svatou', a kterou takto chápou jak křesťané, tak židé a muslimové: je zemí Abrahámovou, Izákovou, Jakubovou, určenou k tomu, aby se stala zemí lidu, který se stane požehnáním pro všechny národy. Pokojem pro celé lidstvo. Kéž by se už brzy naplnilo Izaiášovo proroctví: 'zkuj své meče v radlice, svá kopí ve vinařské nože. Už nepozvedne meč národ proti národu, nebudou se již učit boji' (Iz 2,4). Tento všeobecný mír potřebujeme všichni: Církev je nejen jeho prorockou ohlašovatelkou, ale spíše jeho 'znamením a nástrojem'. Právě v této perspektivě hlubšího a intenzivnějšího všeobecného uklidnění zaznívá touha po plném společenství a smíření mezi křesťany“.

Benedikt XVI. pak připomněl, že před tímto domkem už stál i budoucí Jan XXIII., jenž zanechal Církvi i světu dar duchovního postoje křesťanského optimismu, spočívajícího na hluboké víře a trvalém spojení s Bohem“. S tímto místem je spjat zvláště „dobrý papež“, který si po svém zvolení přál, aby se uvnitř svatyně zažehla svíce, která zářila i po celou dobu trvání II. vatikánského koncilu a při jeho agónii.

Dnes jeho příklad připomíná Benedikt XVI., ale vrací se i k tomu, aby se obrátil na křesťanskou komunitu, o níž mluvil už včera, když zmiňoval náboženskou svobodu. „Touto návštěvou – řekl – jsem chtěl dát pocítit lásku a blízkost nejen svou, nýbrž všeobecné Církve, křesťanské komunity, která je zde v Turecku, a je vskutku nepatrnou

menšinou a den co den čelí nemalým výzvám a těžkostem. S pevnou důvěrou zpíváme spolu s Marií 'Magnificat' chvály a díkůvzdání Bohu, který patří na pokoru své služebnice. Zpíváme s radostí, i když nás sužují těžkosti a nebezpečí, jak to dokazuje pěkné svědectví římského kněze, dona Ondřeje Santora, jehož rád připomínám i při tomto našem slavení“.

Touto první mší svatou, kterou Benedikt XVI. slavil během své pouti v Turecku na veřejnosti, se uzavírá efezská etapa

jeho cesty. Odtud Svatý Otec odletěl do Istanbulu, kde dojde k prvnímu setkání s ekumenickým patriarchou Konstantinopole, Bartolomějem I., které je jedním z hlavních motivů papežské návštěvy.

HOMILIE BENEDIKTA XVI. V „MARIINĚ DOMKU“ V EFESU

Drazí bratři a sestry,
tímto eucharistickým slavením
chceme vzdát chválu Pánu za
Mariino božské mateřství,
tajemství, které bylo tady
v Efesu slavnostně vyznáno a
prohlášeno na ekumenickém
koncilu v roce 431. Na tomto
místě, které pro křesťanskou
komunitu jedním
z nejdražších, přišli jako
poutníci moji ctihodní
předchůdci, Boží služebníci
Pavel VI. a Jan Pavel II., který

stanul v této svatyni 30. listopadu 1979, něco přes rok po začátku svého pontifikátu. Ale byl i další z mých předchůdců, který v této zemi nebyl jako papež, nýbrž jako papežský delegát od ledna 1935 do prosince '44, a jehož připomínka dosud vzbuzuje velkou úctu a sympatie: blahoslavený Jan XXIII., Angelo Roncalli. Choval k tureckému národu velkou úctu a obdiv. V této souvislosti bych rád připomněl slova, která čteme v jeho Deníku duše: „Miluji Turky, vážím si vrozených kvalit tohoto národa, který má rovněž své místo na cestě civilizace“ (č. 741). Navíc jako dar zanechal Církvi i světu duchovní postoj křesťanského optimismu, založeného na hluboké víře a neustálém spojení s Bohem. V tomto duchu se nyní obracím k tomuto národu a především k „maličkému stádcí“ Kristovu, které uprostřed něj žije, abych ho povzbudil a vyjádřil mu náklonnost celé Církve. S velkou vroucností zdravím vás všechny zde přítomné, věřící z Izmiru, Mersinu, Iskenderunu e Antakie, i ostatní, kteří přišli z jiných koutů světa, jakož i ty, kteří se tohoto slavení nemohli účastnit a jsou s námi duchovně spojeni.

Zdravím především Mons. Ruggera Franceschiniho, arcibiskupa z Izmiru, Mons. Giuseppe Bernardiniho, emeritního arcibiskupa z Izmir, Mons. Luigi Padoveseho, kněze a řeholnice. Díky za vaši přítomnost, za vaše svědectví a vaši službu Církvi v této požehnané zemi, kde v počátcích zaznamenala křesťanská komunita velký rozmach, jak dokazují i četné pouti, které se ubírají do Turecka.

Matka Boží – Matka Církve

Právě jsme naslouchali úryvku z Janova evangelia, který nás vybízí ke kontemplaci okamžiku vykoupení, kdy Maria, spojená v oběti se Synem, rozšiřuje své mateřství na všechny lidi, zvláště pak na Ježíšovi učedníky. Privilegovaným svědkem této události je sám autor čtvrtého evangelia, Jan – jediný z apoštolů, který zůstal na Golgotě spolu s Ježíšovou Matkou a dalšími ženami. Mariino mateřství, započaté nazaretským Fiat, se završuje pod křížem. Je-li pravda – jak říká svatý Anselm – že od okamžiku fiat nás Maria začala všechny nosit ve svém lůně“, potom mateřské povolání a poslání Panny Marie ve vztahu k věřícím v Krista začalo, když jí Ježíš řekl: „Ženo, hle tvůj syn!“ (Jan 19,26). Když z výše kříže viděl Matku a vedle ní učedníka, kterého miloval, umírající Kristus uznává novou Rodinu, kterou přišel na tomto světě vytvořit, zárodek Církve a nového lidství. Proto se obrací k Marii a oslovuje ji „ženo“ a nikoli „matko“, výrazem, který

naopak používá, když ji svěruje učedníkovi. „Hle, tvá matka!“ (*Jan 19,27*). Syn Boží tak naplnil své poslání: zrozen z Panny, aby zcela sdílel naše lidství, kromě hříchu, ve chvíli, kdy se vrací k Otci zanechává světu svátost jednoty lidského rodu (srv. konstituce *Lumen gentium*, 1): Rodinu „shromážděnou jednotou Otce, Syna a Ducha svatého“ (svatý Cyprián, *De Orat. Dom.* 23: *PL* 4, 536), jejím počátečním jádrem je právě toto nové pouto mezi Matkou a učedníkem. Takto zůstává nerozlučitelně spojeno božské a církevní mateřství.

Matka Boží – Matka jednoty

První čtení nám představilo to, co lze nazvat „evangeliem“ Apoštola národů: všichni, i pohané, jsou v Kristu povoláni, aby měli plný podíl na tajemství spásy. Zvláště pak text obsahuje výraz, který jsem si zvolil jako motto své apoštolské cesty: „On, Kristus, je našim pokojem“ (*Ef 2,14*). Pavel, inspirovaný Duchem svatým, říká nejen, že Ježíš Kristus nám přinesl pokoj, nýbrž že o n „je“ našim pokojem. A toto tvrzení ospravedlňuje odkazem na tajemství Kříže: říká - tím, že prolil „svou krev“ a přinesl v oběť „své tělo“, Ježíš zničil „sám v sobě“ ono nepřátelství a vytvořil „sám v sobě, ze dvou, jediného člověka“ (*Ef 2,14-16*). Apoštol vysvětluje v jakém, vskutku nepředvídatelném smyslu, se mesiánský pokoj uskutečnil v osobě samotného Krista a v jeho spásném tajemství. Tento výklad píše - jako vězeň – křesťanské komunitě, která žila tady, v Efesu: „svatým, kteří jsou v Efesu, věřícím v Krista Ježíše“ (*Ef 1,1*), jak uvádí v adresování listu. Jim apoštol přeje „milost a pokoj od Boha, našeho Otce, a od Pána Ježíše Krista“ (*Ef 1,2*). „Milost“ je síla, která proměňuje člověka i svět; „pokoj“ je zralým plodem této proměny. Kristus je milost, Kristus je pokoj. Nyní si Pavel uvědomuje, že je poslán hlásat „tajemství“, totiž Boží záměr, který se uskutečnil a zjevil teprve v plnosti času v Kristu: že totiž „i pohané mají stejná dědická práva, že jsou údy téhož těla a že stejně i jim platí ona zaslíbení skrze evangelium Ježíše Krista“ (*Ef 3,6*). Toto „tajemství“ se historicko-spasitelném plánu uskutečňuje v Církvi, onom novém Lidu, v němž poté, co byla zbořena dávná dělicí zeď, se znovu shledávají v jednotě židé i pohané. Církev, stejně jako Kristus, není pouze nástrojem jednoty, nýbrž je i jejím účinným znamením. A Panna Maria, Matka Krista a Církve, je Matkou tajemství jednoty, jež nerozdělitelně zpřítomňují a ve světě a dějinách vytvářejí Kristus a Církev.

Prosme za mír pro Jeruzalém i pro celý svět

Apoštol národů uvádí, že Kristus „učinil ze dvou jeden národ“ (*Ef 2,14*): toto tvrzení, které ve vlastním smyslu odkazuje na vztah mezi židy a pohany v řádu tajemství věčné spásy; tvrzení, které však lze také rozšířit, v analogické rovině, na vztahy mezi národy a civilizacemi přítomnými ve světě. Kristus přišel, „aby ohlásil pokoj“ (*Ef 2,17*) nejen mezi

židy a nežidy, nýbrž mezi všemi národy, protože všechny pocházejí od téhož Boha, jediného Stvořitele a Pána všehomíra.

Povzbuzení tímto Božím slovem pozvedněme odtud, z Efesu, města požehnaného přítomností nejsvětější Matky – kterou, jak víme, milují a uctívají i muslimové – zvláštní modlitbu k Pánu za mír mezi národy. Z tohoto cípu anatolského poloostrova, přirozeného mostu mezi kontinenty, prosme za mír a smíření především pro ty, kdo obývají zemi, již nazýváme 'svatou', a kterou takto

chápu jak křesťané, tak židé a muslimové: je zemí Abrahámovou, Izákovou, Jakubovou, určenou k tomu, aby se stala zemí lidu, který se stane požehnáním pro všechny národy (srv. *Gen* 12,1-3).. Pokojem pro celé lidstvo. Kéž by se už brzy naplnilo Izaiášovo proroctví: 'zkují své meče v radlice, svá kopí ve vinařské nože. Už nepozvedne meč národ proti národu, nebudou se již učit boji' (*Iz* 2,4). Tento všeobecný mír potřebujeme všichni: Církev je nejen jeho prorockou ohlašovatelkou, ale spíše jeho 'znamením a nástrojem'. Právě v této perspektivě hlubšího a intenzivnějšího všeobecného uklidnění zaznívá touha po plném společenství a smíření mezi křesťany“.

Dnešního slavení se účastní věřící katolíci různých ritů, a to je důvodem velké radosti a chvály Bohu. Tyto rity jsou totiž výrazem oné úchvatné různosti, kterou je zdobena nevěsta Kristova, za předpokladu, že dokáží směřovat k jednotě a společnému svědectví. Příkladná je v tomto ohledu jednota mezi ordináři v biskupské konferenci, ve společenství a sdílení pastoračního úsilí.

Magnificat

Dnešní liturgie nám dala opakovat jako odpověď responsoriálního žalmu, chvalozpěv, který Nazaretská Panny pronesla při setkání se starou příbuznou Alžbětou (srv. *Lk* 1,39). Útěšně znějí v našich srdcích i slova žalmisty: „milosrdenství a věrnost se potkají, /políbí se spravedlnost a pokoj“ (*Žalm* 84, 11). Drazí bratři a sestry, touto návštěvou jsem chtěl dát pocítit lásku a blízkost nejen svou, nýbrž všeobecné Církve, křesťanské komunitě, která je zde v Turecku, a je vskutku nepatrnou menšinou a den co den čelí nemalým výzvám a těžkostem. S pevnou důvěrou zpívejme spolu s Marií 'Magnificat' chvály a díkůvzdání Bohu, který patří na pokoru své služebnice (srv. *Lk* 1,47-48). Zpívejme ho s radostí, i když nás sužují těžkosti a nebezpečí, jak to dokazuje pěkné svědectví římského kněze, dona Ondřeje Santora, jehož rád připomínám i při tomto našem slavení. Maria nás učí, že pramenem naší radosti a naší jedinou pevnou oporou je Kristus, a opakuje nám jeho slova: „Nebojte se“ (*Mk* 6,50), „Já jsem s vámi“ (*Mt* 28,20). Svěřme se jeho mocnému rameni (srv. *Lk* 1,51). A ty, Matko Církve, nás stále provázej na naší pouti! Svatá Maria, Matko Boží, oroduj za nás! Aziz Meryem Mesih'in Annesi bizim için Dua et". Amen.

„Požehnaný, jenž přichází ve jménu Páně“

Na závěr druhého dne návštěvy Benedikta XVI. v Turecku, o vigílii svátku svatého apoštola Ondřeje, patrona východních Církví, nastává vrcholný a stěžejní okamžik apoštolské cesty – setkání s cařihradským patriarchou, který co do „hodnosti“ je prvním mezi všemi pravoslavnými patriarchy.

Benedikt XVI. se hned po příletu

z Izmiru do Istanbulu vydává na 22 kilometrů dlouhou cestu do Fanaru, sídla ekumenického patriarchy. Při

příjezdu jej vítá malý chrám svatého Jiří, bez věže, protože v otomanské říši je mohly mít pouze mešity; i bez kříže na průčelí, protože se jedná o náboženský symbol. Kostel se však noří do záře slavnostního osvětlení: uvnitř se skví zlato ikon, stěn a úchvatného patriarchálního trůnu. Bartoloměj I. a Benedikt XVI. se znají a už se setkali. Ale návštěva papeže v Istanbulu, kde se během dvou

Benedikt XVI. a Bartoloměj I. zapalují svíce
při vstupu do patriarchálního chrámu sv. Jiří

dní uvidí s patriarchou celkem třikrát, vyjadřuje společné odhodlání pokračovat na cestě ekumenizmu. Program tohoto večera a čtvrtěčního svátku sv. Ondřeje je skutečným „srdcem“ návštěvy papeže, který si v roce 2005 poznamenal tuto pouť do své agendy, když přijal pozvání patriarchy sesterské Církve v Konstantinopoli.

Ekumenický dialog a modlitba tvořily dvojí vůdčí linii všech okamžiků, počínaje krátkou liturgií slavenou v katedrále. Papež spolu s patriarchou vešli do hlavní lodi provázeni zpěvem sedmi antifon: druhá a třetí ze svátku sv. Petra a Pavla – patronů latinské Církve, a svatého Ondřeje, patrona Církve v Konstantinopoli; pátá pak je nejnovější a zazněla poprvé při návštěvě Pavla VI. v Istanbulu

v roce 1967, jako radostný chvalozpěv k uvítání Petrova nástupce.

Po krátkém čtení z knihy proroka Izaiáše a modlitbě Otče náš, pronesl patriarcha uvítací projev:

Svatosti, milovaný bratře v Pánu, s upřímnou radostí a uspokojením vás vítáme v tomto posvátném a historickém městě Istanbulu. Je to město, jemuž se dostalo drahocenného dědictví pro rozvoj Církve v průběhu staletí.

Tady svatý Ondřej – 'protokletos', první povoláný mezi apoštoly, založil místní Církev Byzance a za prvního biskupa ustanovil svatého Stachyse. Tady svatý Konstantin Veliký, 'rovný apoštolům' založil Nový Řím. Tady se scházely velké koncily prvotní

Modlitba Páně, Otče náš, v řečtině

Benedikt XVI. a Bartoloměj I. během závěrečné Doxologie

víra založila svět. Proto vás vítáme vroucím objetím při této požehnané příležitosti vaší první návštěvy města, stejně jako moji předchůdci, ekumeničtí patriarchové Athenagoras a Demetrios přijali vaše předchůdce Pavla VI. a Jana Pavla II. Tito ctihodní mužové Církve si byli vědomi nevýslovné hodnoty a naléhavé potřeby podobných setkání na cestě smíření, prostřednictvím dialogu lásky a pravdy. Proto jsme tu dnes oba jako nástupci na katedrách Říma a Nového Říma, stejně odpovědní za kroky učiněné během pouti – a pochopitelně i za ty neučiněné – a v našem společném úsilí být poslušní Pánova příkazu, aby jeho učedníci 'byli jedno'.

Bartolomej I.
pronáší uvítací projev

V tomto duchu jsme díky Bohu opakovaně navštívili Řím, a to i před dvěma lety, kdy jsme provázeli relikvie svatých Řehoře Teologa a Jana Chryzostom, někdejších biskupů tohoto města, jejichž posvátné ostatky velkoryse vrátil této patriarchální katedrále váš předchůdce.

V tomto duchu jsme jen pár měsíců nato putovali do Říma, abychom se účastnili pohřbu papeže Jana Pavla. Jsme hluboce

vděčni Bohu, že Vaše Svatost nyní vykonala podobný krok v témže duchu. Děkujeme Bohu, oslavujeme jeho velebnost a vyslovujeme s bratrskou láskou naši vděčnost i Vaší Svatosti. Milovaní bratři, buďte vítáni! „Požehnaný (lat. Benedictus), kdo přichází ve jménu Páně“. „Požehnáno budiž jméno Páně, nyní i navěky“.

Nato se ujal slova Svatý Otec:

„Jak je krásné a dobré, když bratři žijí pospolu! (Ž 133,1)

Svatosti, jsem hluboce vděčný za bratrské přijetí, kterého se mi dostalo od Vás osobně, i od posvátného synodu ekumenického patriarchátu. Děkuji Pánu za dar tohoto setkání, které je bohatě naplněno autentickou dobrou vůlí a církevním významem.

Jsem velice rád, že jsem mezi vámi, bratry v Kristu, v tomto katedrálním kostele, když se společně modlíme k Pánu a připomínáme si důležité události, které podporují naši snahu pracovat na plné jednotě katolíků

a pravoslavných. Chtěl bych především připomenout odvážné rozhodnutí odstranit vzpomínku na exkomunikaci z roku 1054. Společné prohlášení papeže Pavla VI. a patriarchy Atenagorase, napsané v duchu znovu objevené lásky, bylo slavnostně přečteno při ceremonii, která se konala zároveň v bazilice sv. Petra v Římě a v této patriarchální katedrále. Patriarchův *tomos* byl založen na vyznání Janovské víry: „*Hó Theos agapé estin*“ (1 J 4,9), *Deus caritas est* Papež Pavel VI. si v dokonalém souladu vybral na začátek svého listu pavlovské povzbuzení: „*Ambulate in dilectione*“ (Ef 5,2), „Žijte v lásce“. Na tomto základě vzájemné lásky se rozvinuly nové vztahy mezi Církvemi Říma a Konstantinopole. Znamení této lásky byla zřejmá v četných prohlášeních sdíleného úsilí a mnoha výmluvných gest. Ať už Pavel VI. či Jan Pavel II. byli vřele přijati během návštěvy v tomto kostele svatého Jiří a spolu s patriarchou Atenagorou I. či Demetriem I. posílili ve

snaze o vzájemné porozumění a nalezení plné jednoty. Kéž jsou jejich jména ctěna a požehnána!

Raduji se také z toho, že jsem v této zemi, která je tak úzce spojena s křesťanskou vírou, a v níž ve starověku rozkvetly mnohé Církev. Myslím na povzbuzení svatého Petra prvotním křesťanským společenstvím „v Pontu, Galácii, Kapadocii, Asii a Bitýnii“ (1 Petr 1,1) a na bohatou žně mučedníků, teologů, pastýřů, mnichů a svatých mužů i žen, které zrodily tyto Církev během staletí.

Stejně tak si připomínám význačné světce a pastýře, kteří spravovali Konstantinopolský stolec, mezi nimi svatého Řehoře Naziánského a svatého Jana Chryzostoma, které Západ také uctívá jako Učitele Církev. Jejich relikvie spočívají v bazilice svatého Petra ve Vatikáně a části jejich ostatků byli zesnulým papežem Janem Pavlem II. darovány Vaší Svatostí na znamení společenství, aby byli uctíváni v této katedrále. Oni jsou totiž opravdu našimi přímlyvci před Pánem.

V této části východního světa se konalo sedm ekumenických koncílů, které pravoslavní i katolíci pokládají za směrodatné pro víru a disciplínu Církev. Představují milníky a ukazatele cesty k plné jednotě.

Závěrem bych ještě rád znovu vyjádřil svou radost, že jsem mezi vámi. Kéž toto setkání posílí naše vzájemné city a obnoví naše společné úsilí vytrvat na cestě, která vede ke smíření a pokoji Církví. Zdravím vás v Kristově lásce. Pán buď stále s vámi!“

Benedikt XVI. a Bartoloměj I. uctili v závěru setkání ostatky sv. Řehoře a sv. Jana Chryzostom, které cařihradskému patriarchátu vrátil papež Jan Pavel II. v roce 2004.

Hned nato dostal prostor soukromý rozhovor patriarchy s papežem v prvním poschodí patriarchálního paláce. V rozhovoru byla slyšet také italština, vzhledem k tomu, stávající patriarcha studoval na Gregoriánské univerzitě v Římě,

na jejímž Východním institutu získal doktorát kanonického práva (jeho profesorem byl i kardinál Špidlík). Mluví plynne řecky, turecky (z Turecka pochází), italsky, německy, francouzsky, anglicky, jakož i klasickou řečtinou a latinou.

Božská liturgie o slavnosti sv. Ondřeje, apoštola

Liturgická slavnost sv. Ondřeje, patrona konstantinopolského patriarchátu, byla stěžejním bodem apoštolské cesty Benedikta XVI. do Turecka. Právě k této příležitosti totiž adresoval pravoslavný ekumenický patriarcha Bartoloměj I. své pozvání Svatému otci, aby tak společně učinili další krok v ekumenickém dialogu sesterských církví. V patriarchálním kostele sv. Jiří se konala slavnostní

byzantská liturgie, které se sem vůbec poprvé přijel účastnit také římský biskup.

Liturgie má v životě Pravoslavných církví centrální postavení; je vyjádřením její teologie a lze říci, že právě díky teologii vyjádřené v liturgii dokázalo pravoslaví přežít všechna historická protivenství jak pod otomanským impériem v letech 1453-1921, tak během komunismu. Byzantská liturgie je společná všem Církvím byzantské tradice (pravoslavným i katolickým): v Řecku, na Středním východě, ve východní Evropě a na jihu Itálie. Tuto liturgii, stejně jako liturgii ostatních východních církví - a před liturgickou reformou z roku 1969 dokonce i západních církví - slaví kněz i lid ve společném postoji směrem k Východu, odkud se má – podle biblické tradice - ve slávě vrátit Mesiáš. Věřící tím tak vyjadřují své očekávání Kristova návratu. Postoj kněze, slavícího liturgii, tedy ani v nejmenším nevyjadřuje pejorativní popis: „stát zády k lidu“, ale jeho význam je plně dán vztahem k Bohočlověku, Spasiteli světa, který přichází ve svátostných způsobách chleba a vína.

Tak tomu také bylo v případě Benedikta XVI., který se dopoledne v půl deváté vydal z istanbulské papežské delegatury do 5 km vzdálené čtvrti Fanar do pravoslavného katedrálního chrámu sv. Jiří, aby se svou účastí připojil k božské liturgii, které předsedal Bartoloměj I. Do liturgie se Benedikt XVI. zapojil recitací modlitby Otče náš a pozdravením pokoje při obětování.

Ekumenický patriarcha Bartoloměj I. pak na závěr, asi dvě a půl hodiny trvající bohoslužby, pronesl řecky svou promluvu, ve které mimo jiné řekl:

„Poklekáme společně před živým Bohem, Ježíšem Kristem, jehož jméno nosíme a jehož plášť jsme roztrhli. S bolestí uznáváme, že ještě nejsme s to slavit společně svaté svátosti. A proto se musíme společně modlit za jednotu.“

„Jsme velice vděční dobrotě Boží za slavení božské liturgie v den svátku svatého Apoštola, ochránce této Církve, před biskupem starobylého Říma, papežem Benediktem XVI. Pozdravujeme jej za to, že přišel projevit bratrskou lásku a přinést pravdu evangelia, a za společnou tradici našich Otců k nastolení plné jednoty našich Církví tak, jak chce Bůh.

Benedikt XVI. pak ve svém anglickém projevu řekl:

Tato Svatá liturgie, slavená v den svátku svatého apoštola Ondřeje, svatého Ochránce Církve v Konstantinopoli, nás vede zpátky, k prvotní církvi, do doby apoštolů. Text

Markova a Matoušova evangelia nám sděluje, jakým způsobem Ježíš povolal dva bratry: Šimona, kterému dal Ježíš jméno Kéfas nebo Petr a Ondřeje: “Pojďte za mnou a učiním z vás rybáře lidí.” (Mt 4,19; Mk 1,17). Čtvrté evangelium mimo to představuje Ondřeje jako prvního povolaného “*ho protoklitos*”, jak je znám v byzantské tradici. Je to právě Ondřej, který k Ježíšovi přivádí vlastního bratra Šimona (srv. Jan 1,40nn).

Dnes v tomto patriarchálním chrámu svatého Jiří jsme schopni znovu společenství a povolání dvou bratrů, Šimona Petra a Ondřeje, zakusit v setkání mezi Petrovým nástupcem a jeho bratrem v biskupské službě, představitelem této církve, podle tradice založené apoštolem Ondřejem. Naše bratrské setkání zvyrazňuje zvláštní vztah, který jako sesterské církve sjednocuje církve v Římě a církve v Konstantinopoli.

Se srdečnou radostí děkujeme Bohu, protože vitalitou obdarovává vztah, který se rozvinul od okamžiku památného setkání v Jeruzalémě v prosinci roku 1964, mezi našimi předchůdci papežem Pavlem VI. a patriarchou Atenagorasem. Jejich výměna dopisů, publikovaná v díle nazvaném *Tomos Agapis*, svědčí o hloubce svazků, které se mezi nimi vytvořily, svazků, které se odrážejí ve vztahu dvou sesterských církví, římské a konstantinopolské.

7. prosince 1965, v předvečer závěrečného zasedání II. vatikánského koncilu, naši úctyhodní předchůdci učinili jedinečný a nezapomenutelný krok každý za sebe, jednak v patriarchálním chrámu svatého Jiří a jednak v bazilice svatého Petra ve Vatikánu: z paměti Církve vymazali (odstranili) tragické exkomunikace z roku 1054. Tímto způsobem potvrdili rozhodnou změnu v našich vztazích. Od té chvíle už byly na cestě vzájemného přibližování učiněny mnohé další důležité kroky. Zvláště připomínám návštěvu mého předchůdce, papeže Jana Pavla II. v Konstantinopoli v roce 1979 a návštěvu ekumenického patriarchy Bartoloměje I. v Římě.

V témže duchu je moje dnešní přítomnost zde zaměřena na obnovu společného závazku pokračovat na cestě směřující – s Boží milostí – k obnově plného společenství mezi Církví římskou a Církví konstantinopolskou. Mohu vás ujistit, že katolická církev je připravena

učinít všechno pro to, aby byly překonány překážky a spolu s našimi pravoslavnými bratřími a sestrami byly znovu nalezeny účinnější prostředky pastorační spolupráce k dosažení tohoto cíle.

Dva bratři, Šimon, nazývaný Petr a Ondřej, byli rybáři a Ježíš je povolal, aby se stali rybáři lidí. Před svým nanebevstoupením je vzkříšený Pán poslal spolu s ostatními apoštoly a svěřil jim úkol učinit z národů učedníky tím, že je budou křtít a zvěstovat jim jeho učení (srv. *Mt 28,19nn; Lk 24,47; Sk 1,8*).

Tento úkol, který nám zanechali svatí bratři Petr a Ondřej, není zdaleka naplněný. Naopak, dnes je mnohem naléhavější a nezbytnější. Týká se totiž nejenom kultur, poselstvím evangelia zasažených jen okrajově, ale také evropských kultur, po dlouhou dobu v křesťanské tradici hluboce zakořeněných. Sekularizační proces oslabil obsah tradice, která je spíše zpochybňována a dokonce odmítána. Tváří v tvář těmto skutečnostem jsme spolu se všemi ostatními křesťanskými společenstvími povolání obnovovat vědomí Evropy, co se týká jejích vlastních kořenů, tradic a křesťanských hodnot tím, že jim budeme vracet jejich novou životnost.

Naše úsilí o budování užších svazků mezi Církví katolickou a Pravoslavnými církvemi je součástí tohoto misijního úkolu. Stávající rozdělení mezi křesťany jsou pohoršením pro svět a překážkou hlásání evangelia. Pán v předvečer vlastního utrpení a smrti a obklopený učedníky naléhavě prosil, aby byli jedno, aby tak svět mohl uvěřit (srv. *Jan 17,21*). Jedině prostřednictvím bratrského společenství mezi křesťany a ve vzájemné lásce se poselství Boží lásky vůči každému muži i ženě stane důvěryhodným. Kdokoli reálně pohlédne na dnešní křesťanský svět pochopí naléhavost takového svědectví.

Šimon Petr a Ondřej byli povoláni společně, aby se stali rybáři lidí. Tentýž úkol dvou bratří vzal na sebe odlišné podoby. Šimon, přes svou osobní slabost, byl nazván „Petrem“, „skálou“, na které má být postavena Církve; jemu byly zvláštním způsobem svěřeny klíče království nebeského (srv. *Mt 16,18*). Jeho cesta ho vedla z Jeruzaléma do Antiochie a z Antiochie do Říma, aby z tohoto města mohl zastávat univerzální odpovědnost. Téma univerzální služby Petra a jeho nástupců dalo, bohužel, počátek našim rozdílným názorům, které se v naději snažíme překonat, díky nedávno znovu započatému teologickému dialogu. Můj ctihodný předchůdce, Boží služebník, papež Jan Pavel II., hovořil o milosrdenství, které charakterizuje Petrovu službu jednotě, milosrdenství, které Petr jako první sám zakusil (srv. Encyklika *Ut unum sint*, 91). Na tomto základě papež Jan Pavel II. učinil nabídku začít bratrský dialog se záměrem nalézt cesty, na kterých by se, při respektu své přirozenosti a podstaty, mohla dnes Petrova služba uskutečňovat tak, že by se „realizovala jako služba lásky, uznávaná jedněmi i druhými“ (*tamt.* 95). Chtěl bych dnes připomenout a obnovit tuto nabídku.

Ondřej, bratr Šimona Petra, obdržel od Pána jiný úkol, poslání, které napovídá samo jeho jméno. Protože byl schopen mluvit řecky, stal se – spolu s Filipem – apoštolem Ježíšova setkání s Řeky (srv. *Jan* 12,20nn). Tradice nám vypráví, že byl misionářem nejen v Malé Asii a na územích na jih od Mrtvého moře, tedy právě v této oblasti, ale i v Řecku, kde podstoupil mučednickou smrt.

Apoštol Ondřej tedy představuje setkání mezi prvotním křesťanstvím a řeckou kulturou. Toto setkání, především v Malé Asii, se mohlo uskutečnit zejména díky velkým Otcům Kapadocie, kteří obohatili liturgii, teologii a spiritualitu jak východních, tak západních církví. Křesťanské poselství, stejně jako pšeničné zrnko (srv. *Jan* 12,24), padlo do této země a přineslo bohatou úrodu.

Musíme být hluboce vděční za dědictví, pocházející z plodného setkání křesťanského poselství a řecké kultury. Mělo velký a trvalý dopad na církve Západu i Východu. Řečtí Otcové nám zanechali cenný poklad, z něhož Církev neustále čerpá bohatství staré i nové (srv. *Mt* 13,52).

Poučení o pšeničném zrnku, které umírá, aby přineslo užitek nalézá odpověď v životě svatého Ondřeje. Tradice nám vypráví, že následoval úděl svého Pána a Mistra, a jeho dny se skončily na Patrasu, v Řecku. Stejně jako Petr podstoupil mučednictví na kříži, úhlopříčném kříži (X), který dnes uctíváme jako kříž svatého Ondřeje. Z jeho příkladu se dovídáme, že cesta každého jednotlivého křesťana, stejně jako celé Církve, vede k novému životu, k životu věčnému, a to následováním Krista skrze zkušenost kříže.

Během dějin obě církve, římská i konstantinopolská, častokrát poznaly poučení o pšeničném zrnku. Společně uctíváme mnoho stejných mučedníků, jejichž krev se, podle dobře známých Tertuliánových slov, stala semenem nových křesťanů (*Apologeticum* 50,13). S nimi sdílíme stejnou naději, která zavazuje Církev, aby pokračovala „ve svém putování mezi pronásledováními ze strany světa a útěchami od

Boha“ (*Lumen Gentium*, 8; srv. sv. Augustin, *De Civitate Dei*, XVIII, 51,2). Také století, které nedávno skončilo, vidělo odvážné svědky víry, ať na Východě nebo na Západě. I dnes jsou v různých částech světa mnozí takoví svědci. Připomínáme si je v naší modlitbě,

nabízíme jim všemi možnými způsoby naši podporu, a s naléhavostí žádáme všechny představitele světa, aby respektovali náboženskou svobodu jako základní lidské právo.

Božská liturgie, které jsme se zúčastnili, byla slavena podle ritu svatého Jana Chryzostoma. Kříž Ježíše Krista a jeho vzkříšení byly mystickým (tajemným) způsobem zpřítomněny. Pro nás křesťany je to zdroj a znamení neustále obnovované naděje. Tuto naději, vynikajícím způsobem vyjádřenou, nacházíme ve starobylém textu, známém jako *Utrpení svatého Ondřeje*: „Buď pozdraven, ó kříži, posvěcený tělem Kristovým a ozdobený jeho údy jako drahými kameny... Kéž věřící poznají tvoji radost a dary, které jsou v tobě uchovány...“.

Tuto víru v Ježíšovu vykupitelskou smrt na kříži a tuto naději, kterou vzkříšený Kristus nabízí celé lidské rodině, sdílíme my všichni, pravoslavní i katolíci. Kéž jsou naše modlitba i každodenní aktivity inspirovány vroucí touhou být na Božské liturgii nejenom přítomnými, ale i schopnými slavit ji společně a mít tak podíl na jediném Pánově stole, dělit se o tentýž chléb a tentýž kalich. Kéž naše dnešní setkání slouží jako podnět a předzvěst radostného očekávání daru plného společenství. A kéž nás Duch svatý provází na naší cestě!

Na závěr liturgie pak Bartoloměj I. a Benedikt XVI. společně požehnali věřícím přítomným v kostele sv. Jiří a odebrali se do patriarchova sídla, kde podepsali společné prohlášení, jehož text pak slavnostně přečetl kardinál Kasper.

„Toto je den, který učinil Pán, jásejme a radujme se v něm“ (Žalm 117,24)

Bratrské setkání, které jsme měli my, Benedikt XVI., římský papež, a Bartoloměj I., ekumenický patriarcha, je dílem Božím a navíc darem, který od Něj pochází. Vzdáváme díky Původci všeho dobra, který nám znovu dopřává, abychom v modlitbě a vzájemné

výměně vyjádřili naši radost, že se cítíme jako bratři a obnovili naše úsilí o plné společenství. Toto naše úsilí vychází z vůle Pána a z naší odpovědnosti pastýřů Kristovy Církve. Kéž by naše setkání bylo znamením a povzbuzením pro nás všechny, katolíky i pravoslavné, abychom sdíleli stejné vnímání a tytéž postoje bratrství, spolupráce a společenství v lásce a v pravdě.

Duch svatý nám pomůže připravit velký den nastolení plné jednoty, kdy a jak to bude chtít Bůh. Potom se budeme moci skutečně radovat a jásat.”

S vděčností jsme vzpomněli na setkání našich ctihodných předchůdců,

Pánem požehnaných: ukázali světu naléhavost jednoty a nastínili jisté cesty, jak jí dosáhnout v dialogu, modlitbě a v každodenním církevním životě.

Papež Pavel VI. a patriarcha Athenagoras I., poutníci do Jeruzaléma, na místo, kde sám Ježíš umřel a vstal z mrtvých pro spásu světa, se následně vícekrát setkali tady, ve Fanaru i v Římě. Oni nám zanechali společné prohlášení, které si uchovává celou svou hodnotu, a zdůraznili, že všechny vztahy mezi lidmi i mezi samotnými Církvemi musí podporovat a inspirovat pravý dialog lásky, „musí být zakořeněn v bezmezné důvěře jedinému Pánu Ježíši Kristu a ve vzájemném respektování vlastních tradic“ (Tomos Agapis, 195).

Nezapomněli jsme ani na výměnu návštěv mezi Jeho Svatostí Janem Pavlem II. a Jeho Svatostí Dimitriosem I.. Bylo to právě během návštěvy papeže Jana Pavla II., jeho první ekumenické návštěvě, kdy bylo oznámeno vytvoření Smíšené komise pro teologický dialog. Ta shromáždila katolíky i pravoslavné s výslovným cílem znovunastolení plné jednoty.

Pokud jde o vztahy mezi Církví Římskou a Konstantinopolskou, nemůžeme opomenout slavnostní církevní akt, jenž dal zapomenout na dávné exkomunikace, které po dlouhá staletí negativně působily na vztahy mezi katolíky a pravoslavnými. Z tohoto aktu jsme ještě nevytěžili všechny pozitivní důsledky, které z něj mohou pramenit pro naše putování ke společné jednotě, k níž má Smíšená komise významně přispět. Vybízíme katolíky i pravoslavné, aby se aktivně zapojili do tohoto procesu, modlitbou i vyznanými činy.

U příležitosti plenárního zasedání Smíšené komise pro teologický dialog, která se nedávno konala v Bělehradě a kterou velkoryse hostila srbská pravoslavná Církev, jsme vyjádřili svou hlubokou radost nad obnovením teologického dialogu. Po přerušení před několika lety, způsobeným různými těžkostmi, mohla komise znovu pracovat v duchu přátelství a spolupráce. Pojednávajíc o tématu: „Konciliarita a autorita v Církvi“ na místní, regionální i všeobecné úrovni, věnovala čas studiu eklesiologických a kanonických důsledků svátostné povahy Církve. To umožní dát odpověď na některé zásadní otázky, dosud kontroverzní, mezi katolíky a pravoslavnými. Stejně jako v minulosti, jsme rozhodnutí neúnavně podporovat práci, svěřenou této komisi, zatímco její členy provázíme svými modlitbami.

Jako pastýři jsme se především zamýšleli nad posláním hlásat evangelium v současném světě. Toto poslání: „Jděte tedy a učte všechny národy“ (Mt 28,19), je dnes více než kdy jindy aktuální a nezbytné, a to i v zemích tradičně křesťanských. Nemůžeme navíc ignorovat rostoucí sekularizaci, relativizmus a dokonce nihilismus, především v západním světě. To vše vyžaduje obnovené a mocné hlásání evangelia, odpovídající kulturám naší doby. Naše tradice představují pro katolíky i pravoslavné dědictví, jež musí být neustále sdíleno, předkládáno a aktualizováno. Z toho důvodu musíme posílit naši spolupráci i společné úsilí přede všemi národy.

Pozitivně jsme hodnotili cestu k utváření Evropské Unie. Aktéři této velké iniciativy ať nezapomínají brát v úvahu všechny aspekty, které se týkají lidské osoby a jejich nezadatelných práv, především náboženskou svobodu, která je důkazem a zárukou respektování všech ostatních svobod. V každé unifikační iniciativě se musí chránit menšiny, s jejich kulturními tradicemi a náboženskými specifiky. Katolíci a pravoslavní v Evropě, přestože zůstávají otevření jiným náboženstvím a přínosu, který dávají kultuře, musejí spojit své úsilí pro uchování křesťanských kořenů, tradic a hodnot, aby zajistili respektování dějin, stejně jakož aby přispěli ke kultuře budoucí Evropy, ke kvalitě lidských vztahů na všech úrovních. Jak v tomto kontextu nevzývat dávné a vznešené svědky křesťanského dědictví země, kde dochází k našemu setkání, počínaje tím, co říká kniha Skutků apoštolů, když připomíná postavu sv. Pavla, Apoštola národů. V této zemi se spojilo evangelní poselství a helénská kultura. Toto pouto, které tolik přispělo k našemu společnému křesťanskému dědictví, zůstává aktuální a znovu přinese v budoucnosti plody pro evangelizaci i naši jednotu.

Obrátili jsme svůj pohled k místům světa, kde dnes žijí křesťané i k obtížím, kterým musejí čelit, zvláště pak chudobě, válkám a terorismu, ale také různým formám zneužívání chudých, emigrantů, žen a dětí. Katolíci i pravoslavní jsou povoláni, aby se společně chopili iniciativ ve prospěch práv člověka, každé lidské bytosti, stvořené k Božímu obrazu a podobnosti, stejně jako pro ekonomický, sociální a kulturní rozvoj.

Naše teologické i etické tradice dokáží nabídnout pevný základ k hlásání i společné činnosti. Chceme především vyhlásit, že vraždění nevinných v Božím jménu je urážkou Boha i lidské důstojnosti. Všichni se musíme vyvinout úsilí o novou službu člověku a pro obranu lidského života, každého lidského života.

Hluboce nám leží na srdci mít na Středním Východě, kde žil náš Pán, kde trpěl a vstal z mrtvých, a kde žije po staletí mnoho našich křesťanských bratří. Vroucně si přejeme, aby v této zemi byl znovu nastolen pokoj, aby se posílila upřímné soužití mezi jejími různými národy, Církvemi a různými náboženstvími, jež se zde nacházejí. Za tímto účelem vybízíme k nastolení co nejužších vztahů mezi křesťany, k opravdovému a poctivému mezináboženskému dialogu, a tak aby se bojovalo proti všem formám násilí a diskriminace.

V současné době, tváří v tvář velkým hrozbám pro životní prostředí, chceme vyjádřit svou starost nad negativními důsledky, které mohou pro lidstvo a celé stvoření vyplynout z ekonomického a technologického pokroku, který neuznává své meze. Jako náboženští představitelé považujeme za jednu ze svých povinností povzbuzovat k podpoře úsilí, uskutečněného na ochranu Božího stvoření a pro to, aby budoucím pokolením byla zanechána země, na níž by mohla žít.

Nakonec se naše myšlenky obraćejí k vám ke všem, pravoslavným i katolíkům, žijícím kdekoli ve světě, biskupům, kněžím, diakonům, řeholníkům a řeholnicím, mužům i ženám

laikům, pracujícím v církevní službě, i ke všem pokřtěným. Zdravíme v Kristu i ostatní křesťany a ujišťujeme je svou modlitbou a ochotou k dialogu a spolupráci. Zdravíme vás všechny slovy Apoštola národů „ Milost vám a pokoj od Boha, našeho Otce, i od Pána Ježíše Krista“ (2Kor 1,2).

Ve Fanaru, 30. listopadu 2006

Benedikt XVI.

Bartoloměj I.

✱

**„V naší odlišnosti
stojíme tváří v tvář víře v jednoho Boha“**

Dvě minuty ticha, modlitba, kterou bylo možné vyčíst z pohybu rtů Benedikta XVI. a imáma Modré mešity. Pochopitelně odlišné modlitby, a přece k nim vyzval papež. Byl to on, kdo v odpověď imámovi, který mu během návštěvy nejslavnější mešity Istanbulu ukázal knihu islámských modliteb se slovy, že „každá muslimská modlitba začíná Alah, přičemž Alah je jméno Boží“. Papež položil ruku na knihu a vyzval k modlitbě. V té chvíli měl po boku mirhab, znamení, které označuje směr k Mekce. Ředitel tiskového sálu Svatého Stolce, P. Federico Lombardi, pak o této chvíli „osobní a niterné modlitby“ prohlásil: „zdá se mi, jakoby Řezno vydalo plody pro dialog mezi křesťanstvím a islámem, ve smyslu vážnosti a

hloubky, snahy po hlubším objasnění jak na jedné, tak na druhé straně. Mám za to, že těmito kroky a dnešní návštěvou se dosáhlo velkého pokroku“.

Gesto Benedikta XVI. má významného předchůdce v modlitbě Jana Pavla II. v mešitě Ommayadů v Damašku, i když tam se uskutečnila na místě, které se tradičně označuje za hrobku Jana Křtitele. K „meditaci“ došlo během odpoledne, které bylo věnováno třem odlišným místům, spjatým s náboženstvím: Hagia Sophia – kdysi chrám Boží Moudrosti, potom mešita a dnes muzeum, Modrá mešita a nakonec arménská katedrála Panny Marie.

Událostí, která se zvláště v Turecku očekávala s velkou pozorností, byla návštěva chrámu Boží Moudrosti, s ohledem na obavy islámských nacionalistů, že papež zopakuje gesto Pavla VI. a pronese na tomto místě modlitbu. Obavy panovaly i stran setkání s Armény, vzhledem k možné připomínce genocidy Arménů, kterou Ankara striktně popírá.

Návštěva mešity byla přídatkem k původnímu programu, s úmyslem uklidnit vztahy mezi katolíky a muslimy tím, že se prokáže gesto respektu vůči islámskému náboženství. Nepřímo to potvrdil i sám papež, když uvnitř mešity podotkl, že „tato návštěva nám pomůže společně najít způsoby a cesty pokoje pro dobrou lidstva“. V tu chvíli docházelo k výměně darů: barevný reliéf s kaligrafickým obrazem holubice s olivovou ratolestí, který papeži věnoval muftí. Na mozaice, kterou svému vznešenému průvodci věnoval Benedikt XVI. jsou čtyři napájející se holubice. Sám Svatý otec pak vyložil symboliku daru slovy: „má to být poselství, připomínka návštěvy, která jistě neupadne v zapomnění“. A „díků za tuto příležitost k modlitbě“, dodal na závěr setkání, na něž se čekají reakce islámského světa.

Benedikt XVI. vstoupil do mešity po návštěvě chrámu Hagia Sophia. Přivítal jej velký muftí Istanbulu, Mustafu Cagrici. Papež si zul obuv, nesundal si pochopitelně náprsní kříž

(pektorál), a vstoupil do mešity po boku svého průvodce a imáma mešity, kteří mu ukázali nádheru stavby. Sultan Ahmet Camii, známější jako Modrá mešita – podle barvy, která vévodí jejímu interiéru, je nepochybně nejslavnější posvátnou stavbou islámu v Istanbulu. Byla vybudována v roce 1600, a jistou dobu se tu scházeli turečtí poutníci, kteří směřovali do Mekky. Mnohem starší je ovšem Aya

Sofya, chrám Boží Moudrosti. Muslimové říkají, že je jediným kostelem, který Mohamed II., dobyvatel Konstantinopole, chtěl přestavět na mešitu. Základy původního chrámu položil císař Konstantin. Dvakrát však vyhořel a znovu byl vystavěn za císaře Justiniána v roce 532, který z ní učinil „nejskvělejší baziliku od dob stvoření“. Její stěny byly vsuktu pokryty vzácnými mramory, drahocennými materiály a mozaikami – a co víc: ještě než byla zbudována bazilika svatého Petra v Římě, byla její kupole největší na světě. Její umělecká ztvárnění přežila ikonoklasty i zabrání muslimy, ale v roce 1908 byla zabílena. V roce 1935 se mešita na přání Atatürka stala muzeem a tak je tomu dodnes.

Už v roce 1847 se započalo s pečlivým restaurováním mozaikové výzdoby, probíhajícím dosud. Skupiny islámských nacionalistů by chtěly, aby se budova znovu stala mešitou. Už nyní se kolem ní nacházejí některé muslimské dobročinné organizace.

Benedikt XVI. vstoupil do budovy kolem 17h, provázen ředitelem muzea. Papež věnoval zvláštní pozornost mozaice, umístěné nad vstupní branou, na níž Konstantin a Justinián vkládají oba kostely (starý a nový) do rukou Marii a Ježíšovi. Podobný obdiv vzbudila mozaika, která uvnitř chrámu zobrazuje tvář Panny Marie. Reprodukce obrazu se nachází i na amfoře, kterou dostal papež darem.

Při východu z mešity se Svatý otec na chvíli zastavil u skupiny muslimských postižených. Poslední návštěva, která byla rovněž středem obav, směřovala do arménské katedrály Panny Marie. Benedikt XVI. zde byl přijat patriarchou Mesrobem II. Mutaflanem, a hned

u vchodu papeže vítali chlebem, solí, vodou z růží a kadidlem, tradičními symboly uvítání.

V pozdravné řeči se Benedikt XVI. dotkl i genocidy Arménů, když řekl: „Děkuji Bohu za víru a křesťanské svědectví arménskému národu, předávané z pokolení na pokolení, mnohdy za skutečně tragických okolností, jakými byly ty, které jste zakusili v minulém století“.

Do zlaté knihy v Hagia Sophia, papež Benedikt napsal: „V naší odlišnosti stojíme tváří v tvář víře v jednoho Boha: ať nás Bůh osvítl a dá nám najít cestu lásky a pokoje“.

MODLITBA ZA OBDRŽENÍ MILOSTI NA PŘÍMLUVU BOŽÍHO SLUŽEBNÍKA PAPEŽE JANA PAVLA II.

**Ó Nejsvětější Trojice,
děkujeme ti, žes církvi darovala papeže Jana Pavla II. a dala v něm zazářit
něžnosti svého otcovství, slávě Kristova kříže a jasu Ducha lásky.
Svou bezmeznou důvěrou v tvé nekonečné milosrdenství
a v mateřskou přímluvu Panny Marie
nám zosobnil obraz Ježíše, Dobrého Pastýře
a ukázal nám tak svatost jako vysoké měřítko řádného křesťanského života,
jako cestu k dosažení věčného společenství s tebou.
Na jeho přímluvu nám podle své vůle
uděl milost(vložit svou prosbu o uzdravení duše či těla), o kterou vroucně prosíme,
v naději, že bude brzy přiřazen k počtu tvých svatých.
Amen.**

S církevním schválením
Kardinál CAMILLO RUINI
Generální vikář Jeho pro Římskou diecézi

POŘAD BOHOSLUŽEB: 3. – 10. prosince 2006

DEN	LITURGIE	FARNOST	ÚMYSL MŠE SV.
NEDĚLE 3. prosince	1. NEDĚLE ADVENTNÍ PRAVIDELNÁ MĚSÍČNÍ SBÍRKA	PUSTIMĚŘ 8.00	za + Růženu POHLODKOVOU a manžela
		DRYSICE 9.30	za + Františka a Marii SYNKOVY, dceru, rodiče a +r.
		PODIVICE 11.00	za + Annu SUCHÁNKOVOU a Julii SMÉKALOVOU
PONDĚLÍ 4. prosince	PONDĚLÍ PO 1. NEDĚLI ADVENTNÍ	PUSTIMĚŘ 17.00	za + rodinu LERYCHOVU
ÚTERÝ 5. prosince	ÚTERÝ PO 1. NEDĚLI ADVENTNÍ		
STŘEDA 6. prosince	STŘEDA PO 1. NEDĚLI ADV. SV. MIKULÁŠ, BISKUP		
ČTVRTEK 7. prosince	sv. AMBROŽ, BISKUP A UČITEL CÍRKVE	PUSTIMĚŘ 17.00	za +Františku POSPÍŠILOVOU, manžela, živou a + rodinu
PÁTEK 8. prosince	SLAVNOST PANNY MARIE POČATÉ BEZ POSKVRNY PRVOTNÍHO HŘÍCHU	PODIVICE 8.00	za + Františka ZAKOPALA a rodiče
		DRYSICE 15.30	za + rodinu KLUDÁKOVU, HONOVU a RACLAVSKOU
		PUSTIMĚŘ 17.00	za +Františku POSPÍŠILOVOU, manžela, živou a + rodinu
		SVĚTELNÝ PRŮVOD K LURDSKÉ JESKYNI A LITANIE K NEPOSKVRNĚNÉ	
SOBOTA 9. prosince	SOBOTA 34. TÝDNE V MEZIDOBÍ		
NEDĚLE 10. prosince	2. NEDĚLE ADVENTNÍ	PODIVICE 8.00	za +Františku POSPÍŠILOVOU, manžela a + rodinu
		DRYSICE 9.30	za + Františka SYNKA manželku a rodiče
		PUSTIMĚŘ 11.00	za živou a + rodinu VŠETULOVU a ZBOŘILOVU PŘI MŠI SV. PŘIJME SV. KŘTU LADISLAV BUREŠ

**INTENCE MŠÍ SVATÝCH NA PRVNÍ POLOLETÍ ROKU 2007 (1.1.-30.6.)
ZAPISUJI VE VŠEDNÍ DNY PO MŠI SVATÉ. PAMATUJTE VČAS NA SVÁ JUBILEA!**

Sv. MIKULÁŠ se stal kolem r. 300 jako mladý muž biskupem v Myře v tehdejší Lykii. Brzy potom zde začalo pronásledování křesťanů za Galeria Valeria Maximina. I Mikuláš se dostal kolem r. 310 do zajetí a byl v žaláři těžce trýzněn. Ještě poznamenán utrpeným mučením vystoupil r. 325 na slavném koncilu Nicejském. Více o Mikulášově životě a působení nevíme, je známo už jen přibližné datum biskupova úmrtí, totiž 6. prosinec 345 či 351.

FARNÍ INFORMÁTOR, XII. roč., týdeník farností PUSTIMĚŘ, DRYVICE, PODIVICE (zázn. 517356351, mobil: 723593106, josef.benicek@tiscali.cz). Vychází každou neděli díky Božímu požehnání, mému namáhání a vašemu finančnímu přispívání. Na mě pamatujte v modlitbě a na svůj příspěvek u pokladny v kostele – „Příspěvky na Farní Informátor“ označené (resp. na účet farnosti u ČS a.s., Vyškov, č.ú.: 1560129309/0800), neb bez toho, jak každý nepochybně ví, by letošní ročník mohl být i poslední. Tisk: MORAVIATISK spol s r.o.; tisk 1ks=10,-Kč. Ve formátu pdf na www.pustimer-farnost.cz.